

О. С. Слободян,

к. держ. упр., докторант

Національного аерокосмічного університету "Харківський авіаційний інститут"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4833-0730>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.2.359

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ

O. Slobodyan,

PhD of Sciences in Public Administration, doctoral student

at the National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF REGIONS OF UKRAINE: PUBLIC ADMINISTRATIVE ASPECTS

Визначено роль публічного регулювання як ключового чинника стимулювання інноваційного розвитку регіонів у сучасних умовах трансформації національної економіки. Обґрунтовано, що ефективно публічне регулювання інноваційної діяльності в регіонах передбачає формування цілісної системи підтримки інноваційного підприємництва, яка поєднує фінансові інструменти, механізми захисту прав інтелектуальної власності, доступ до технологій і ресурсів, а також розвиток дієвої взаємодії між органами влади, бізнесом і науково-дослідним сектором. Доведено, що саме така публічно-управлінська система створює сприятливе інституційне середовище для впровадження інновацій і підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Проаналізовано стан інноваційної діяльності підприємств України у 2020–2024 рр. та виявлено низку проблем, зумовлених впливом екзогенних і ендегенних чинників. До ключових бар'єрів віднесено повномасштабну збройну агресію РФ, високе податкове навантаження, обмежений доступ до фінансових ресурсів, надмірні бюрократичні процедури та нерозвиненість інноваційної інфраструктури. Водночас установлено наявність значного потенціалу розвитку інноваційного підприємництва за умови активізації публічно-управлінських заходів на центральному, регіональному та локальному рівнях, зокрема через розбудову мережі бізнес-інкубаторів та акселераторів, реалізацію спеціалізованих програм підтримки й оптимізацію податкової та іншої політики щодо розвитку інноваційного бізнесу.

Особливу увагу приділено обґрунтуванню регіонального виміру інноваційного розвитку регіонів, який характеризується специфічними обмеженнями реалізації науково-технічного та підприємницького потенціалу. Систематизовано регіони за напрямками інноваційного розвитку з використанням кластерного підходу. Запропоновано стратегічні напрями вдосконалення механізмів публічного регулювання інноваційного розвитку на регіональному рівні, що включають драфт фінансового й технічного супроводу інноваційних проєктів, посилення взаємодії науки й бізнесу, підвищення кадрового потенціалу та формування інноваційних екосистем. Аргументовано доцільність активного залучення інвестицій, розвитку технопарків і системного моніторингу результативності державної політики з метою орієнтації її на досягнення вимірюваних інноваційних результатів.

The role of public regulation as a key factor in stimulating the innovative development of regions in the current conditions of transformation of the national economy is determined. It is substantiated that effective public regulation of innovative activity in the regions involves the formation of a holistic system of support for innovative entrepreneurship, which combines financial instruments, mechanisms for protecting intellectual property rights, access to technologies and resources, as well as the development of effective interaction between authorities, business and the research sector. It is proven that it is such a public management system that creates a favorable institutional environment for the implementation of innovations and increasing the competitiveness of regions. The state of innovation activity of Ukrainian enterprises in 2020–2024 is analyzed and a number of problems caused by the influence of exogenous and endogenous factors are identified. The key barriers include full-scale armed aggression of the Russian Federation, high tax burden, limited access to financial resources, excessive bureaucratic procedures and underdevelopment of innovation infrastructure. At the same time, it was established that there is a significant potential for the development of innovative entrepreneurship, provided that public management measures are activated at the central, regional and local levels, in particular through the development of a network of business incubators and accelerators, the implementation of specialized support programs and the optimization of tax and other policies for the development of innovative business.

Particular attention is paid to the justification of the regional dimension of innovative development of regions, which is characterized by specific limitations in the implementation of scientific, technical and entrepreneurial potential. Regions are systematized by areas of innovative development using a cluster approach. Strategic directions for improving mechanisms for public regulation of innovative development at the regional level are proposed, including the draft of financial and technical support for innovative projects, strengthening the interaction of science and business, increasing human resources and forming innovative ecosystems. The feasibility of actively attracting investments, developing technoparks and systematically monitoring the effectiveness of state policy in order to focus it on achieving measurable innovative results is argued.

Ключові слова: публічне управління, державне регулювання, механізми, публічний сектор, інновації, інноваційне підприємництво, цифровізація, інноваційна екосистема, кластери, регіони.

Key words: public administration, state regulation, mechanisms, public sector, innovation, innovative entrepreneurship, digitalization, innovation ecosystem, clusters, regions.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інноваційний розвиток регіонів у XXI столітті дедалі більше розглядається не як похідна від загальнонаціональної економічної динаміки, а як самостійний стратегічний процес, що формується під впливом публічної політики, інституційної спроможності й якості управлінських рішень на регіональному рівні. В умовах цифровізації, глобальної конкуренції за інтелектуальні ресурси, посилення безпекових загроз і структурних трансформацій економіки регіони перетворюються на ключові простори генерації інновацій, соціальної адаптації та відновлення [9; 10; 13]. Для України ця проблематика має особливе значення з огляду на поєднання реформи децентралізації, правового режиму воєнного стану та необхідності післявоєнної реконструкції. У таких умовах інновації перестають бути виключно технологічним явищем і набувають рис управлінської, інституційної та соціальної інноваційності, особливо на рівні регіонів. Це

зумовлює потребу осмислення їх інноваційного розвитку, зокрема крізь призму реалізації та вдосконалення публічного управління.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика забезпечення сталого розвитку регіонів є предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних учених Л. Антонової, О. Антонової, Р. Бенедикса, С. Білої, П. Блау, К. Бредлі, З. Бурик, С. Валтона, З. Варналія, О. Гафонові, Н. Головченко, І. Гриценко, Д. Грицишена, О. Долженкова, О. Кільченко, Т. Комаристи, Дж. Коммонса, А. Короля, Р. Коуза, Р. Кривенкової, С. Ліпсета, О. Літвінова, В. Луняка, Р. Олексенко, Г. Ортіної, Г. Річардсона, Л. Сергієнко, С. Серьогіна, Д. Сірмона, В. Тогобицької, М. Хітта, О. Халипенко, О. Яновського та інші [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 9; 11; 14]. Не применшуючи досягнутих вагомих наукових результатів науковців,

обґрунтовуємо необхідність комплексної розробки за-
сад інноваційного розвитку регіонів в Україні крізь при-
зму визначення особливостей її післявоєнного віднов-
лення.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є визначення публічно-управлінських
аспектів забезпечення інноваційного розвитку регіонів
в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У сучасній науковій думці інноваційний розвиток
регіонів ґрунтується на поєднанні концепцій регіональ-
них інноваційних систем, "розумної спеціалізації" (smart
specialization), мережевого врядування та публічної
цінності [5; 7; 9; 11; 13]. Регіон у цьому контексті розг-
лядається як відкрита соціально-економічна система,
здатна до самооновлення завдяки взаємодії публічних
інституцій, бізнесу, науки та громадянського суспільства
[1; 2; 3; 10].

Публічне управління відіграє системоутворюючу
роль у цьому процесі, оскільки саме воно визначає пра-
вила взаємодії зацікавлених акторів, формує стимули
для інноваційної активності, забезпечує координацію
стратегічних пріоритетів і знижує транзакційні витрати.
Інноваційний розвиток регіонів дедалі частіше пов'язу-
ють не з директивним державним втручанням, а з фаси-
літаційною, партнерською моделлю управління, у ме-
жах якої органи влади виступають каталізаторами інно-
ваційних екосистем, і забезпечують регулювання інно-
ваційного розвитку регіонів.

Традиційні моделі регіонального управління зоріє-
нтовані на перерозподіл ресурсів і вирівнювання дис-
пропорцій розвитку [4; 6]. Сучасні підходи регіонально-
го розвитку передбачають зміщення акцентів у бік ство-
рення сприятливого інституційного середовища для
інновацій, розвитку людського капіталу та залучення
інвестицій у знання.

У публічно-управлінському вимірі інноваційний роз-
виток регіонів реалізується через такі функціонали:

- стратегічне планування, засноване на даних і про-
гнозуванні;
- інституційну підтримку інноваційних кластерів,
хабів і стартап-екосистем;
- цифровізацію управлінських процесів і сервісів;
- упровадження механізмів участі громадян у фор-
муванні регіональної політики та ін. [1; 3; 9; 12].

Особливого значення при цьому набуває перехід до
цифрових екосистем регіонального управління, які інте-
грують аналітичні платформи, системи електронного вря-
дування, інструменти цифрової участі та механізми міжсек-
торальної взаємодії [7; 10]. У таких екосистемах інновації
постають не як результат окремих програм, а як продукт
постійної взаємодії зацікавлених акторів у цифровому се-
редовищі. Власне, інституційна спроможність представляє
собою умову інноваційного розвитку регіонів. Ефек-
тивність інноваційного розвитку регіонів безпосередньо
залежить від інституційної спроможності органів публіч-
ної влади. Йдеться не лише про формальну наявність по-
вноважень, а про здатність інституцій:

- формувати довгострокове бачення розвитку ре-
гіонів;

- адаптуватися до невизначеності та криз;
- використовувати інноваційні управлінські інстру-
менти;
- забезпечувати горизонтальну координацію дер-
жавної та регіональної політики.

В умовах цифровізації інституційна спроможність
доповнюється цифровими компетентностями публічних
службовців, розвитком лідерства, орієнтованого на
інновації, та готовністю до експериментальних форм уп-
равління (policy labs, regulatory sandboxes, пілотні про-
єкти). Це трансформує саму управлінську культуру,
зміщуючи її від контролю до навчання і спільного тво-
рення рішень.

Крім того, інноваційний розвиток регіонів безпосе-
редньо пов'язаний із практиками функціонування успіш-
ного інноваційного підприємництва на регіональному
рівні, які можуть бути корисним досвідом для України,
особливо в умовах наростаючих викликів і криз (дет.
див. [4; 6; 12; 13]). Кризові умови, зокрема правовий
режим воєнного стану, радикально змінюють контекст
інноваційного розвитку регіонів. З одного боку, вони
обмежують ресурси та підвищують ризики, з іншого —
стимулюють появу інновацій, спрямованих на забезпе-
чення стійкості, безпеки та швидкого відновлення.

У цьому контексті інновації дедалі частіше розгля-
даються у контексті вияву таких форм, як управлінські
рішення у сфері кризового реагування, функціонуван-
ня цифрових сервісів для підтримки населення, вико-
ристання технологій відновлення інфраструктури, упро-
вадження моделей дефенс — та смарт-регіонів [9; 11].
Публічне управління в таких умовах має виконувати роль
інтегратора інноваційних рішень, забезпечуючи їх узгод-
женість із цілями регіонального розвитку та принципа-
ми сталості. Це потребує переходу від реактивного до
проактивного управління, заснованого на сценарному
аналізі та прогнозуванні (табл. 1).

Із таблиці 1 видно, що в звітному періоді добувна
промисловість мала найбільший показник інноваційної
діяльності у 2020 р., що (показник) відновився на 80%
у 2024 р. Це відбулося, зокрема, за рахунок упровад-
ження інновацій у добування металевих руд, а також
добування інших корисних копалин та розроблення
кар'єрів. У % співвідношенні кількість підприємств до-
бувної промисловості до загальної кількості промисло-
вих підприємств відповідного виду економічної діяль-
ності становить 10 — 11%. Щодо стану виконання НДР і
здійснених витрат на це (за рахунок власних сил)
підприємств добувної промисловості, то його можна
охарактеризувати як незадовільний, адже показники
знизилися у 2 рази. На жаль, таку саму ситуацію спос-
терігаємо й по відношенню до результатів інноваційної
діяльності (за виключенням НДР) зазначених під-
приємств добувної промисловості.

Наступну групу підприємств умовно віднесено до
переробної промисловості, стан функціонування яких
також оцінюється як незадовільний. Їхня частка у відсот-
ковому співвіднесенні до загальної кількості становить
18%. У той же час, кількість підприємств добувної про-
мисловості, як і кількість підприємств переробної про-
мисловості, стрімко зменшується протягом останніх
років. Так, у звітному періоді підвищення показників
спостерігалось у сфері виробництва харчових продуктів,

Таблиця 1. Кількість інноваційно активних промислових підприємств за видами економічної діяльності з розподілом за напрямками інноваційної діяльності за 2020—2024 роки

	3 нх витрачали кошти на																			
	усього, одиниць										НДР, виконані власними силами									
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Промисловість	809	453	423	354	627	243	108	115	121	120	117	52	56	47	63	575	265	257	265	247
Добування кам'яного та бурого вугілля	2	2	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	1	2	2	—	—	—
Добування сирої нафти та природного газу	4	3	1	1	1	1	1	—	—	1	4	2	—	—	1	3	1	1	1	—
Добування металевих руд	4	5	4	1	6	1	—	—	—	—	3	3	—	—	1	5	3	3	—	3
Добування інших корисних копалин	11	4	5	2	8	3	—	1	—	—	1	1	1	—	—	6	2	2	2	3
Надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості	4	1	1	—	4	1	1	—	—	1	1	—	—	—	1	3	1	1	—	2
Виробництво харчових продуктів	165	83	82	65	172	29	14	14	14	22	13	5	5	4	11	128	45	51	52	77
Виробництво напоїв	25	15	13	9	10	3	1	—	1	4	3	1	1	2	1	21	9	8	8	7
Виробництво тютюнових виробів	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Текстильне виробництво	10	5	5	3	11	4	1	2	1	2	2	—	3	—	2	5	3	3	2	6
Виробництво шкіри	3	3	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	1	1	—
Оброблення деревини та виготовлення виробів з неї, крім меблів	19	11	12	9	18	—	1	—	—	—	2	1	—	—	—	16	7	7	8	6
Виробництво паперу та паперових виробів	16	12	14	7	4	3	—	—	2	1	—	—	1	—	—	13	6	6	6	3
Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	3	4	1	2	—	1	1	1	2	—	1	—	1	—	—	2	—	1	1	—
Виробництво коксу	5	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	1	—	—
Виробництво хімічних і хімікатів	52	27	22	15	17	17	9	9	5	4	5	4	4	1	1	35	14	13	8	3
Виробництво фармацевтичних продуктів і препаратів	34	25	26	20	29	26	14	15	15	17	13	6	8	10	7	22	13	13	13	10
Виробництво гумових і пластмасових виробів	36	12	19	18	23	7	2	3	6	3	2	1	1	—	1	28	8	9	12	1
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	46	11	13	11	16	12	4	4	2	1	9	1	3	3	2	26	6	7	10	6
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	45	29	29	29	38	16	5	9	12	6	5	3	5	5	3	33	16	19	21	13
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	36	18	18	20	10	26	13	15	15	5	5	2	2	2	3	27	14	14	14	5
Виробництво електричного устаткування	40	26	20	17	43	17	12	9	9	5	8	5	2	—	1	26	15	11	11	6
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	22	10	10	9	15	9	3	2	2	5	1	—	1	1	1	13	3	4	7	4
Виробництво інших транспортних засобів	26	20	21	18	53	12	6	7	12	21	5	5	3	3	6	20	13	14	10	25
Виробництво меблів	24	13	13	10	16	5	—	2	1	2	1	—	2	1	1	18	9	9	8	6
Виробництво іншої продукції	13	8	7	4	6	5	—	—	1	1	1	1	1	1	—	8	4	2	2	1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	26	29	29	22	31	4	4	3	2	3	8	—	3	2	6	17	18	19	20	26
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	28	11	7	17	17	1	1	—	—	4	7	2	2	4	5	23	10	4	13	10

Джерело: складено на підставі [8].

текстильного виробництва й виробництва одягу, виробництва електричного устаткування та виробництва інших транспортних засобів. При цьому суттєво зменшилися обсяги виробництва напоїв, паперу та паперових виробів, коксу, виробництва хімічних речовин і хімічної продукції, виробництва іншої неметалевої мінеральної продукції, поліграфічної діяльності, металургійного виробництва, виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції.

У продовження зауважимо, що в період з 2020 р. по 2024 р. у двічі погіршилися показники інноваційної діяльності також підприємств переробної промисловості в Україні. Основною причиною всіх цих негативних явищ і процесів функціонування вітчизняних підприємств (зокрема, у напрямку реалізації інноваційної діяльності) є повномасштабна агресія РФ проти України.

Щодо стану функціонування підприємств із постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у звітному періоді, то відзначимо стали позитивну динаміку їхнього функціонування, зокрема, у напрямку інноваційної діяльності. Також їм вдалося вийти на плато в реалізації НДР власними силами.

На жаль, цього не скажеш стосовно інноваційної діяльності підприємств водопостачання, каналізації та поводження з відходами. Адже в період з 2020 р. по 2024 р. кількість цих підприємств поступово зменшувалась, як і показники їхньої інноваційної діяльності. На це також вплинула низка причин екзогенного й ендегенного характеру, що взаємно підсилюють одна одну. Екзогенні фактори насамперед пов'язані з воєнною агресією РФ проти України, що призвело до фізичного знищення виробничих потужностей, розриву логістичних ланцюгів, втрати традиційних ринків збуту та зростання операційних ризиків. Додатково негативний вплив справляють макроекономічна нестабільність, інфляційний тиск, девальвація національної валюти та обмежений доступ до зовнішніх фінансових ресурсів. Вагомим чинником є також трансформація глобальних ланцюгів доданої вартості, в умовах якої українські підприємства часто виявляються недостатньо інтегрованими у міжнародні інноваційні мережі. Посилення технологічної конкуренції з боку країн ЄС, США й Азії, а також зростання вимог до екологічності й цифрової зрілості виробництва додатково ускладнюють інноваційну активність промисловості.

Ендегенні причини пов'язані зі структурними диспропорціями самої промисловості України. До них належать високий рівень фізичного та морального зносу основних фондів, технологічна відсталість значної частини підприємств і низька інвестиційна привабливість інноваційних проєктів. Суттєвою проблемою є дефіцит власних фінансових ресурсів і слабка мотивація бізнесу до довгострокових інновацій в умовах високої невизначеності. Обмежений інноваційний менеджмент, нестача кваліфікованих кадрів, відтік науково-технічного персоналу та фрагментарна взаємодія з науково-дослідним сектором знижують спроможність підприємств генерувати й комерціалізувати нові технології.

Уважаємо, що в сукупності ці чинники формують інституційну пастку інноваційного розвитку, коли підприємства зосереджуються на виживанні та корот-

костроковій адаптації, а не на стратегічних інноваціях. Це безпосередньо впливає на скорочення кількості інноваційно активних промислових суб'єктів і поглиблює технологічний розрив між Україною та розвиненими економіками [5; 7; 13].

Інноваційне підприємництво — це процес створення та розвитку бізнес-ініціатив, що базуються на нових технологіях, бізнес-моделях, організаційних рішеннях або нових ринках. Воно безпосередньо пов'язане з концепціями національних і регіональних інноваційних систем, підприємницької екосистеми та смарт-спеціалізації. У центрі уваги теорій інноваційного підприємництва — взаємодія між урядом, бізнесом, наукою та суспільством, тобто так звані "четверні спіралі" інновацій. Для регіонального розвитку важливо розглядати інноваційне підприємництво як багатовимірне явище, що охоплює:

- інституційну спроможність;
- доступ до фінансування;
- наявність інфраструктури підтримки;
- людський капітал та цифрові компетентності;
- регуляторне середовище;
- культуру інновацій.

При цьому ключові компоненти успішних практик розвитку інноваційного підприємництва:

1. Інституційна спроможність і політична підтримка. Стабільне законодавче середовище, прозорі правила та довгострокові стратегії — фундамент успіху.
2. Інфраструктура підтримки. Інноваційні хаби, технопарки, Fab Labs, digital hubs, акселератори — це інноваційні екосистеми, що зменшують бар'єри входу.
3. Фінансування на всіх стадіях. Венчурні фонди, держгарантії, гранти, краудфандинг — мультиканальна фінансова база розвитку інноваційного підприємництва.
4. Зв'язок науки, університетів і бізнесу, що передбачає R&D, трансфер технологій, створення та функціонування спільних лабораторій та ін.
5. Цифрові платформи. Open data, e-services, innovation dashboards — цифрові "ноди" координації та аналітики.
6. Громадська участь, що включає e-participation, community labs, citizen science та інші види залучення громадян до створення інновацій [3; 4; 6; 9].

У середньому — та довгостроковий перспективі інноваційний розвиток регіонів визначатиметься кількома ключовими тенденціями. По-перше, зростатиме роль даних і штучного інтелекту в управлінні регіональним розвитком, що дозволить підвищити точність прогнозів і ефективність рішень. По-друге, посилюватиметься значення міжрегіональної та транскордонної кооперації, особливо в межах європейських інтеграційних процесів. По-третє, інновації дедалі більше орієнтуватимуться на соціальну цінність, інклюзію й якість життя населення.

На наше переконання, для України інноваційний розвиток регіонів у прогностичному вимірі пов'язаний із формуванням регіонів-локомотивів відновлення, здатних поєднувати цифрові, управлінські та соціальні інновації. Публічне управління в цьому процесі має відігравати роль архітектора інноваційних екосистем, забезпечуючи баланс між стратегічною координацією та автономією регіонів.

Державне регулювання інноваційної діяльності на регіональному рівні може охоплювати наступні стратегічні заходи:

1. Фінансова підтримка. Одним із ключових напрямів державного регулювання є забезпечення фінансової підтримки для підприємців шляхом надання грантового фінансування, пільгових кредитів, податкових стимулів і інших механізмів. Це сприяє залученню та збереженню інвестицій у реалізацію інноваційних проєктів, підвищуючи конкурентоспроможність регіону.

2. Розвиток інфраструктурних ресурсів. Держава сприяє створенню та вдосконаленню інфраструктури регіонів, необхідної для інноваційної діяльності, включаючи будівництво науково-дослідних центрів, бізнес-інкубаторів, технопарків та інших спеціалізованих об'єктів. Ці інституції забезпечують сприятливі умови для досліджень, розробок та запровадження новітніх технологій.

3. Сприяння розвитку людського капіталу. Одним із важливих завдань є забезпечення навчання та підвищення кваліфікації фахівців у сфері інновацій. До таких заходів належать програми професійної освіти для підприємців, організація тренінгів і семінарів з управління, маркетингу, а також інших ключових аспектів діяльності у сфері інновацій.

4. Формування інноваційної екосистеми. Для розвитку регіональної мережі підприємств й установ держава активно сприяє налагодженню ефективної взаємодії між науковими організаціями, приватними компаніями та органами державного управління. Така мережа дозволяє забезпечувати обмін знаннями, досвідом та технологіями для створення синергетичних ефектів.

5. Створення сприятливого регуляторного клімату. Регуляторні ініціативи мають бути спрямовані на спрощення процедур реєстрації інноваційних підприємств і продуктів, підвищення прозорості нормативно-правової бази та запровадження стимулюючих механізмів участі бізнесу в ініціативах, що сприяють інноваційному розвитку.

6. Підтримка науково-дослідних і технологічних розробок. Ключовим аспектом є сприяння проведенню наукових досліджень і впровадженню технологічних інновацій шляхом прямого фінансування, заохочення комерціалізації результатів дослідницької діяльності та запровадження стимулів для співпраці між наукою та промисловістю.

Слід відзначити, що ці заходи комплексно впливають на стимулювання розвитку інноваційної сфери на регіональному рівні, створюючи структурні передумови для сталого економічного зростання та конкурентоспроможності. Її забезпечення, як і державне регулювання інновацій на регіональному рівні в цілому, є багатограним процесом, що потребує застосування наукового підходу та врахування різних складових і факторів. Одним із головних них є виклик недостатнього фінансування для стимулювання інноваційного розвитку в регіонах. Непоодинокими є випадки, коли інноваційні проєкти вимагають значних ресурсів, однак багато регіонів не володіють необхідними бюджетними можливостями для їх реалізації. Крім того, малому бізнесу доволі складно отримати кредити від комерційних установ на реалізацію інноваційних проєктів. Суттєвим чин-

ником успішного впровадження інновацій є наявність висококваліфікованих фахівців. Саме вони генерують нові ідеї й системно працюють над впровадженням сучасних технологій. Однак кадровий дефіцит у низці регіонів ускладнює розвиток інноваційної діяльності.

Не менш важливим складником є створена інфраструктура, що підтримує інноваційні ініціативи — технопарки, бізнес-інкубатори, акселератори та інші аналогічні платформи. Для вирішення цих проблем можна застосовувати комплекс заходів. Власне, надання фінансової підтримки для реалізації інноваційних проєктів є ключовим елементом стимулювання розвитку. Залучення державних і приватних інвестицій має стати стратегічним напрямком. Також доцільно пропонувати консультаційні послуги й організовувати професійне навчання й перепідготовку кадрів з акцентом на актуальні сфери.

Важливу роль відіграють і сприятливі умови для розвитку інноваційного бізнесу, що передбачають: зменшення бюрократичних перепон, спрощення процедур реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності й активне використання сучасних цифрових технологій. Це покликано допомогти стимулювати розвиток новаторських ідей та їхню реалізацію на практиці. Отже, ефективне державне регулювання (публічне управління) у сфері забезпечення розвитку регіонів та інновацій вимагає системного підходу, дієвої співпраці між владою, бізнесом та суспільством. Разом ці складові здатні створити умови для сталого розвитку інновацій та забезпечення економічного зростання у регіонах.

Розвиток інновацій на регіональному рівні значною мірою залежить від інвестиційної складової, яка формує основу для їх впровадження. Наукове трактування взаємозв'язку між інноваціями й інвестиціями залишається неоднозначним, оскільки інвестиції виконують кілька функцій одночасно: вони є прямим ресурсом для розвитку, умовою його здійснення в комбінації з інвестиційним кліматом, а також механізмом, який забезпечує сам процес цього розвитку [4]. Особливо слід наголосити на державному регулюванні, яке зазвичай виражається через заходи "інвестиційної підтримки" інноваційних процесів на регіональному та локальному рівнях. Попри багатогранність взаємозв'язків між інвестиціями й інноваціями, їхня єдність базується на головному принципі — спрямованості на забезпечення інноваційного розвитку, що веде до підвищення конкурентоспроможності та становлення нових технологічних систем [12].

У контексті глобальної конкуренції найбільш активними її учасниками є окремі кластерні регіони та підприємства (наприклад, компанії й корпорації), а не держави як такі [5; 13; 14]. Це твердження є справедливим і для України, де стратегічне планування сталого й інноваційного розвитку регіонів передбачає врахування специфіки кожного з них. Аналіз наявної статистичної інформації (табл. 2) дає підстави визначити регіони-лідери за інноваційною діяльністю. Так, за кількістю промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або інноваційні процеси) протягом 2020—2024 рр., регіонами-лідерами є Вінницька, Дніпропетровська, Київська, Львівська, Одеська, Тернопільська, Харківська області та м. Київ. З'ясовано, що

Таблиця 2. Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або інноваційні процеси) за регіонами за 2020—2024 роки

	Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або інноваційні процеси), одиниць					З них																	
	впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги) інновації					нову для ринку						нову лише для підприємства						впроваджували нові інноваційні процеси					
						2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022
Україна	718	292	319	293	597	149	62	67	61	93	489	221	225	217	395	647	212	193	164	473			
Вінницька	28	19	20	17	33	6	5	6	3	3	22	13	13	15	22	23	14	15	10	30			
Волинська	10	4	2	4	13	1	1	1	1	–	5	3	1	2	9	10	1	2	3	11			
Дніпропетровська	65	24	45	19	68	18	2	10	7	21	38	15	36	11	52	65	23	25	12	57			
Донецька	19	9	2	2	2	3	1	1	–	–	15	9	1	2	1	15	5	2	2	2			
Житомирська	14	2	10	4	18	2	1	2	1	3	13	2	8	3	13	7	7	5	3	16			
Закарпатська	8	3	10	5	7	1	–	–	–	–	5	3	5	5	3	9	3	8	4	6			
Запорізька	39	15	5	7	16	5	5	2	3	4	32	11	3	4	9	32	12	5	5	15			
Івано-Франківська	26	13	7	11	18	3	1	1	2	–	16	11	6	6	15	21	8	4	5	15			
Київська	50	8	17	28	35	10	5	2	10	6	37	6	12	20	22	46	11	13	14	30			
Кіровоградська	19	8	12	9	19	3	–	1	–	2	14	8	10	8	15	14	6	7	4	14			
Луганська	9	4	–	–	–	4	–	–	–	–	5	4	–	–	–	8	1	–	–	–			
Львівська	56	22	38	30	55	13	3	5	4	9	35	15	27	25	32	50	21	29	18	48			
Миколаївська	12	8	6	2	7	1	1	–	1	1	9	7	4	1	4	11	5	5	2	6			
Одеська	28	14	15	14	24	4	1	1	2	1	15	9	10	8	12	27	11	7	13	16			
Полтавська	31	15	13	14	22	5	3	3	1	1	17	12	9	11	11	32	11	7	6	18			
Рівненська	16	10	7	11	7	–	1	1	1	–	10	8	5	9	5	16	5	2	8	4			
Сумська	19	12	8	10	10	6	5	–	1	1	16	9	4	8	6	19	5	5	6	9			
Тернопільська	32	13	8	14	42	7	5	2	3	2	14	8	5	11	40	32	8	6	5	20			
Харківська	82	33	24	27	65	15	6	6	6	11	61	26	21	23	38	73	16	9	10	42			
Херсонська	13	5	–	–	–	4	1	–	–	–	9	4	–	–	–	10	1	–	–	–			
Хмельницька	13	2	6	2	18	3	1	3	–	4	8	2	3	1	11	13	2	2	1	15			
Черкаська	29	12	13	10	22	5	1	1	3	1	24	10	11	4	15	21	6	7	4	20			
Чернівецька	13	4	4	4	5	2	–	1	–	1	9	4	3	3	4	12	3	3	3	4			
Чернігівська	18	3	8	6	14	6	2	4	1	3	15	2	5	6	8	17	4	5	6	12			
м.Київ	69	30	39	43	77	22	11	14	11	19	45	20	23	31	48	64	23	20	20	63			

Джерело: складено на підставі [8].

зменшення кількості таких підприємств спостерігається у Донецькій, Запорізькій, Івано-Франківській, Луганській, Миколаївській, Рівненській, Сумській, Херсонській і Чернівецькій областях, зокрема, через повномасштабну агресію РФ проти України.

У той же час, під іншим кутом можна подивитись на стан інноваційного розвитку регіонів України із застосуванням кластерного підходу, що може дозволити виділити декілька ключових регіонів за визначеними кластерними моделями, а саме:

1. Придніпровський регіон (Дніпропетровська та Запорізька області) із ключовими галузями електроніки, машинобудування, залізничної та харчової промисловості.

2. Східний регіон (Полтавська, Сумська й Харківська області), який спеціалізується на машинобудуванні, електроенергетиці, освіті і науці, космічних технологіях, металообробці та паливній промисловості.

3. Центральний регіон (Київська область, місто Київ та Черкаська область), зосереджений на кластерах точної механіки й оптики, будівельної, хімічної та продовольчої промисловості.

4. Поліський регіон (Волинська, Житомирська, Рівненська й Чернігівська області), орієнтований на розвиток сільськогосподарського машинобудування, переробки мінералів, легкої промисловості й деревообробки.

5. Подільський регіон (Вінницька, Тернопільська та Хмельницька області) з акцентом на машинобудівництві, лісопромисловості, продовольчих товарах і швейному виробництві.

6. Причорноморський (Миколаївська, Одеська й Херсонська області), де основними є кластери туризму й лікування, суднобудування, транспортної логістики та мікроелектроніки.

7. Карпатський регіон (Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська й Чернівецька області), спеціалізований на електронному та сільськогосподарському виробництві, туризмі, а також хімічній і харчовій промисловості [1; 2; 3].

На підставі вищевказаного вважаємо, що інноваційний розвиток регіонів повинен забезпечуватись у межах функціонуючих кластерів та агломерацій. Останні включають міста-центри та периферійні території. Ці агломерації можуть створюватись як у межах однієї області, так і в межах декількох, що є важливим для України, серед територій якої збільшується частка тих, що є дотачними та потребують підтримки. Стратегічне ж формування інноваційних кластерів й агломерацій в Україні спрямоване на інтеграцію регіональних економік у загальнонаціональну систему інноваційного розвитку шляхом оптимізації інвестиційного потенціалу кожного регіону відповідно до його спеціалізації й конкурентних переваг. Відтак, існує необхідність у більш детальному науковому дослідженні особливостей функціонування інноваційних екосистем в межах кластерних та інших утворень на рівні регіонів.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного аналізу можна зробити такі висновки:

1. Доведено, що державне регулювання (публічне управління) становить важливий компонент стимулю-

вання інноваційного розвитку регіонів. Для його успішної реалізації необхідна ефективна система регулювання, яка формуватиме сприятливе середовище для функціонування інноваційного підприємництва, сприятиме впровадженню інноваційних практик та забезпечуватиме активність у цьому напрямку. Обґрунтовано, що одним зі стратегічних завдань публічного управління в означеній сфері є створення комплексної системи підтримки інноваційної діяльності, яка охоплює фінансову допомогу, захист прав інтелектуальної власності, доступ до передових технологій та інших ресурсів, а також формування ефективного партнерства між державними, бізнесовими структурами й науково-дослідними установами. Наполягається, що державне регулювання інноваційного сектора є ключовим чинником у розбудові інноваційно орієнтованої економіки, здатної забезпечити стабільне зростання та підвищення конкурентоспроможності країни у глобальному просторі.

2. Аналізуючи ситуацію в Україні щодо стану функціонування її підприємств в напрямку реалізації інноваційної діяльності (у період з 2020 р. по 2024 р.), виявлено низку проблем, зумовлених впливом екзогенних й ендогенних чинників, і значний потенціал для розвитку інноваційного підприємництва. Щодо наявних проблем, які є бар'єром на шляху до ефективної реалізації цього потенціалу, то серед них визначено повномасштабну агресію РФ, високий рівень податкового навантаження, обмежений доступ до фінансових ресурсів, складнощі, пов'язані з бюрократичними процедурами, недостатньо розвинену інфраструктуру та ін. Установлено, що на центральному рівні в Україні може впроваджуватися низка заходів щодо стимулювання інновацій, зокрема створення бізнес-інкубаторів і акселераторів, розробка спеціалізованих програм підтримки підприємств і зниження податкового тиску на інноваційний бізнес. Акцентовано, що для досягнення вищого рівня конкурентоспроможності України на міжнародному ринку необхідно застосувати додаткові публічно-управлінські заходи.

3. З'ясовано, що регіональний вимір розвитку інновацій стикається з особливими труднощами й обмеженнями, які значною мірою впливають на реалізацію його інноваційного потенціалу. У цьому контексті можна запропонувати кілька стратегічних напрямів удосконалення механізмів публічного регулювання на регіональному рівні, а саме: покращити систему підтримки інноваційного підприємництва шляхом розробки механізмів фінансового та технічного супроводу, активізації співпраці між науковими організаціями й бізнесом, підвищення професійного рівня кадрів та популяризації програм для молодих підприємців. Крім того, важливим кроком стане розвиток науково-технічного потенціалу в регіонах. Для цього слід забезпечити підтримку науково-дослідних проєктів, створювати умови для залучення висококваліфікованих фахівців до регіонів та розвивати інноваційні екосистеми через створення науково-технічних парків і центрів. Визначено перспективні регіони та вектори інноваційного розвитку. Аргументовано, що слід активно створювати передумови для залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій до сфери інновацій, стимулювати розвиток мереж бізнес-інкубаторів і технопарків. Особливу ува-

гу необхідно приділити регулярному моніторингу й оцінюванню ефективності впроваджуваної державної політики у сфері стимулювання інновацій на регіональному рівні з метою орієнтації її на досягнення конкретних результатів.

Література:

1. Головченко Н.А. Державне регулювання інноваційного розвитку регіонів України // Економічний простір. 2015. Т. 95. № 9. С. 106—111.
2. Долженков О. Публічне управління інноваціями на регіональному рівні // Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2025. Вип. 33. С. 148—156.
3. Кільченко О.В. Державне регулювання інноваційного розвитку: теорія, методологія, практика // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. 2016. Вип. 2 (82). С. 120—129.
4. Комариста Т.О. Моделювання процесу публічного управління розвитку інноваційних підприємств в Україні // Наукові праці Донецького національного технічного університету. 2015. Вип. 33. С. 41—48.
5. Король А.П., Помаза-Пonomarenko А.Л., Ахмедова О.О. Інвестиційно-інноваційний розвиток регіонів в Україні як перспективний напрям удосконалення системи публічного управління // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 4. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/6160>. (дата звернення 02.01.2026).
6. Куц І.О. Механізми публічного управління інноваційного розвитку підприємств в Україні // Інтернаука. 2019. № 7. С. 45—50.
7. Луняк В.Е. Особливості функціонування механізмів публічного управління у сфері цифровізації й інноватизації // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2024. № 4. С. 131—137.
8. Наука, технології, інновації // Офіційний вебсайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення 02.01.2026).
9. Олексенко Р.І., Ортіна Г.В. Формування інноваційної політики реального сектору економіки як особливого напрямку розвитку України // Економіка та суспільство. 2018. Вип. 18. С. 173-180.
10. Халипенко О.І., Гарафанова О.І. Цифровізація регіонального розвитку України: виклики та перспективи // Економіка і держава, 2021. № 6, С. 20—24.
11. Яновський О.С. Смарт-регіони: цифрова трансформація як вектор регіональної політики // Регіональна економіка, 2022. № 4. С. 115—124.
12. Hitt M.A., Ireland R.D., Sirmon D.G. Strategic entrepreneurship: Creating value for individuals, organizations, and society // The Academy of Management Perspectives, Vol. 21 (2), 2017. Pp. 47—63.
13. Pomaza-Ponomarenko A., Kryvova S., Hordieiev A., Hanzhyuk A. Innovative Risk Management: Identification, Assessment and Management of Risks in the Context of Innovative Project Management // Economic Affairs. 2023. Vol. 68(4). Pp. 2263—2275.
14. Salazar-Elena J.C., Gutierrez-Gracia A. Determinants of innovation in European countries: An empirical analysis based on firm-level data // Journal of Business Research, Vol. 69 (11), 2016. Pp. 4862—4867.

References:

1. Golovchenko, N.A. (2015), "State regulation of innovative development of regions of Ukraine", *Ekonomichnyy prostir*, vol. 95, issue 9, pp. 106—111.
2. Dolzhenkov, O. (2025), "Public management of innovations at the regional level", *Teoretychni ta prykladni pytannya derzhavotvorenniya*, vol. 33, pp. 148—156.
3. Kilchenko, O.V. (2016), "State regulation of innovative development: theory, methodology, practice", *Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu tekhnolohiy ta dizaynu*, vol. 2 (82), pp. 120-129.
4. Komarista, T.O. (2015), "Modeling the process of public management of the development of innovative enterprises in Ukraine", *Naukovi pratsi Donets'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu*, vol. 33, pp. 41—48.
5. Korol, A.P., Pomaza-Ponomarenko, A.L. and Akhmedova, O.O. (2025), "Investment and innovation development of regions in Ukraine as a promising direction for improving the public administration system", *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, vol. 4. available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/6160> (Accessed 02 January 2026).
6. Kuts, I.O. (2019), "Mechanisms of public administration of innovative development of enterprises in Ukraine", *Internauka*, vol. 7, pp. 45—50.
7. Lunyak, V.E. (2024), "Peculiarities of functioning of public administration mechanisms in the sphere of digitalization and innovation", *Dniprovskyy naukovyy chasopys publichnogo upravlinnya, psykholohiyi, prava*, vol. 4, pp. 131—137.
8. The Official website of the State Statistics Service of Ukraine (2025), "Science, technology, innovation", available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/>. (Accessed 02 January 2026).
9. Oleksenko, R.I. and Ortina, G.V. (2018), "Formation of innovation policy of the real sector of the economy as a special direction of development of Ukraine", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 18, pp. 173—180.
10. Khalypenko, O.I. and Garafanova, O.I. (2021), "Digitalization of regional development of Ukraine: challenges and prospects", *Ekonomika i derzhava*, vol. 6, pp. 20—24.
11. Yanovskyi, O.S. (2022), "Smart regions: digital transformation as a vector of regional policy", *Rehional'na ekonomika*, vol. 4, pp. 115—124.
12. Hitt, M.A., Ireland, R.D. and Sirmon, D.G. (2017), "Strategic entrepreneurship: Creating value for individuals, organizations, and society", *The Academy of Management Perspectives*, vol. 21 (2), pp. 47—63.
13. Pomaza-Ponomarenko, A., Kryvova, S., Hordieiev, A. and Hanzhyuk, A. (2023), "Innovative Risk Management: Identification, Assessment and Management of Risks in the Context of Innovative Project Management", *Economic Affairs*, vol. 68 (4), pp. 2263—2275.
14. Salazar-Elena, J.C. and Gutierrez-Gracia, A. (2016), "Determinants of innovation in European countries: An empirical analysis based on firm-level data", *Journal of Business Research*, vol. 69 (11), pp. 4862—4867.

Стаття надійшла до редакції 03.01.2026 р.